

Nr 74.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juni 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under punkten 107 i nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1941/42 beräkna ett reservationsanslag av 74,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 23 maj 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 278, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning angående mjölkavgift;
- 2) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 7 juni 1935 (nr 279) angående slaktdjursavgift;
- 3) förordningen om fortsatt giltighet av förordningen den 11 juni 1937 (nr 369) angående utförselbevis för råg och vete;

dels ock

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering för nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i propositionen angivna riktlinjer, samt

2) för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

- a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 80,000,000 kronor;

- b) till Prisclearing för fodermedel m. m. ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor.

Vid propositionen fogade författningsförslag äro av följande lydelse:

F ö r s l a g
till
Förordning angående mjölkavgift.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

I enlighet med bestämmelserna i denna förordning skall, i den mån Kungl. Maj:t så förordnar, viss avgift (*mjölkavgift*) upptagas å inom riket saluförd mjölk och grädde ävensom å mjölk, som kommer till användning för beredande hos mjölkproducenten av smör eller ost till avsalu.

2 §.

1. Avgiften för mjölk skall utgå med det belopp, högst 3 öre för kilogram, som Kungl. Maj:t bestämmer.

2. Avgiften för grädde skall utgå med jämlikt 1 mom. bestämt belopp för varje kilogram mjölk, som enligt av Kungl. Maj:t fastställda beräkningsgrunder skall anses hava åtgått för gräddens beredande.

3. Vid erläggande av avgift för mjölk, som använts för beredande hos mjölkproducenten av smör eller ost för avsalu, skall den avgiftspliktiga mjölmängden beräknas enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

4. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, må enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, mjölkavgift kunna efterskänkas.

3 §.

Mjölkavgift skall erläggas, såvitt fråga är om avgiftspliktig vara, som av mjölkproducent levereras till mejeri eller mjölkhandlare, av den, som sålunda från mjölkproducenten mottagit varan, samt beträffande annan avgiftspliktig vara av mjölkproducenten.

Underlåter innehavare av mejeri eller mjölkhandlare att erlægga mjölkavgift och kan avgiften icke uttagas hos honom till följd av att han saknar utmättningsbara tillgångar, äger statens livsmedelskommission besluta, att avgiftsskyldighet för vara, som till honom levereras, i stället skall åvila vederbörande producent. Vad nu sagts gäller dock endast i fråga om vara, som levereras efter det producenten erhållit del av kommissionens beslut.

4 §.

Mjölkavgift skall inbetalas i den ordning, som Kungl. Maj:t bestämmer.

5 §.

Handläggning av frågor i avseende å tillämpningen av denna förordning ankommer på statens livsmedelskommission.

6 §.

Erforderliga föreskrifter beträffande ordningen för mjölkavgifts fastställande, erläggande och indrivande ävensom angående restitution, avkortning och avskrivning av mjölkavgift, så ock närmare bestämmelser i avseende å förordningens tillämpning i övrigt meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1941 och gäller till och med den 30 juni 1942.

F ö r s l a g

till

**Förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 7 juni 1935
(nr 279) angående slaktdjursavgift.**

Härigenom förordnas, att förordningen den 7 juni 1935 angående slaktdjursavgift skall äga fortsatt giltighet under tiden från och med den 1 juli 1941 tills vidare till och med den 30 juni 1942.

F ö r s l a g

till

**Förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 11 juni 1937
(nr 369) angående utförselbevis för råg och vete.**

Härigenom förordnas, att förordningen den 11 juni 1937 angående utförselbevis för råg och vete skall äga fortsatt giltighet under tiden från och med den 1 september 1941 till och med den 31 augusti 1942.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 46 av herr *Andersson, Alfred, m. fl.*, likalydande med II: 50 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, vari yrkats, att producentbidraget på mjölk från och med nästa regleringsår måtte utgå för en årskvantitet av högst 7,800 kg samt att bidraget även efter den första april i år måtte bibehållas vid 3 öre per kg;

2) I: 63 av herr *von Stockenström m. fl.*, likalydande med II: 96 av herr *Carlström m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.

Maj:t anhålla om utredning rörande åtgärder till stärkande av beredskapen med avseende på vårt folks livsmedelsförsörjning innefattande bl. a.:

1. en rationaliserad nyodlingsverksamhet med utnyttjande av moderna maskinella hjälpmedel, i första hand för komplettering av ofullständiga jordbruk,

2. förenkling av proceduren vid lantmåteriföretag och planläggning vid torrläggningföretag,

3. rationellt tillvaratagande av skördarna och utökad inhemsk odling av vissa växtslag till ersättning av förut importerade fodermedel,

4. vidgade lagringsmöjligheter för såväl livsmedel som vissa förnödenheter för jordbrukets produktion,

5. vidgad lagstiftning till förebyggande av vanhävd;

3) I: 116 av herrar *Andersson, Alfred*, och *Svedberg*, likalydande med II: 150 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att rabatt införes å kvävehaltiga konstgödselmedel åt det mindre jordbruket instundande vår;

4) I: 117 av herr *Andersson, Alfred*, likalydande med II: 152 av herr *Svensson* i Ljungskile, vari hemställt, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt livsmedelskommissionen att med beaktande av vad i motionerna anförts vidtaga kraftiga åtgärder för främjandet av lupinodling på därför lämpliga jordar; samt att ett anslag av förslagsvis 10,000 kronor ställes till livsmedelskommissionens förfogande för upplysningsverksamhet i denna fråga;

5) I: 119 av herr *Linderot*, likalydande med II: 33 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen begära upptagande av en utredning över speciellt småjordbrukets problem och att i denna utredning särskilt beaktas frågorna om prispolitikens verkningar för småjordbruket, om vägarna för att göra småjordbruket bärigare såväl genom ökad jordtilldelning som mekanisering och för övrigt de frågor som den nu nedlagda jordbruksutredningen skulle utreda samt att denna utrednings arbete så påskyndas att förslag kan framläggas till 1942 års riksdag;

6) I: 166 av herr *von Heland m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder och förslag, avseende att möjliggöra en tillfredsställande lösning av fettförsörjningsproblemet redan vid innevarande riksdag, ev. i samband med behandlingen av årets proposition om jordbruksstöd;

7) I: 168 av herr *Ohlin*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om en skyndsamt utredning rörande verkningarna av de under de senaste åren beslutade statliga åtgärderna till stöd åt det mindre jordbruket, dels om de förslag till en rationalisering av detta jordbruksstöd som därav kunna föranledas;

8) I: 238 av herr *Mannerskantz*, likalydande med II: 333 av herrar *Karlsson* i Granebo och *Nolin*, vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 278 måtte uttala, att prisutjämningsbidraget

jämväl till produktmjölk måtte inom Stockholms—Göteborgs samt Skånes prisutjämningsdistrikt utgå med lika belopp per kg mjölk;

9) I: 239 av herr *Bengtsson m. fl.*, likalydande med II: 334 av herr *Liedberg m. fl.*, vari hemställtts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 278 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ville i direktiven uttala att prisutjämningsbidraget så avpassas, att prisnivån å produktmjölk i vart fall icke sänkes;

10) I: 241 av herr *Herlitz*, vari hemställtts, att riksdagen vid besvarande av Kungl. Maj:ts proposition nr 278 måtte beakta vad i motionen anförts;

11) II: 99 av herr *Svensson* i Ljungskile, vari hemställtts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning om det under innevarande produktionsår utgående jordbruksstödet verkningar;

12) II: 153 av herr *Svensson* i Ljungskile, vari hemställtts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsamt utredning om de allmänna grunder, enligt vilka jordbruksregleringen i fortsättningen skall handhavas; att de synpunkter, som i denna motion framförts, därvid måtte beaktas; samt att beslut om principerna för prissättning och foderreglering måtte delgivas lantmännen i god tid före vårsådden;

13) II: 233 av herr förste vice talmannen *Magnusson m. fl.*, vari hemställtts, att riksdagen måtte i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 2 hemställa om utredning och planer enligt i motionen antydda riktlinjer för en avsevärdare nykolonisation i syfte att tillskapa bärkraftiga jordbruk;

14) II: 329 av herrar *Sandberg* och *Nilsson* i Norrlångträsk, vari yrkats, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 278 måtte besluta, att en sådan höjning av de särskilda bidragen i norrlandsdistrikten bör ske, att de totala prisutjämningsbidragen i nämnda distrikt relativt till prisutjämningsbidragen i övriga distrikt bleve lika höga som under första halvåret 1939 eller tidigare;

15) II: 332 av herr *Jonsson* i Fjäle, vari hemställtts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område måtte besluta företaga en sådan höjning av de utgående särskilda bidragen till produktmjölken i de norrländska prisutjämningsdistrikten, att produktmjölksutbytet för de tre norrländska prisutjämningsdistrikten kommer i samma relationer med övriga distrikt, som rådde år 1939;

16) II: 335 av herr *Petersson* i Gäddvik *m. fl.*, vari hemställtts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 278 måtte besluta, att det statliga stödet till de tre nordligaste prisutjämningsdistrikten förbättras vad beträffar produktmjölk, så att detta statliga stöd kommer i bättre överensstämmelse med de relationer som gällde mellan de norrländska distrikten och landet i övrigt under år 1939.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Över de vid riksdagens början väckta förberörda motionerna har utskot-

tet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtanden, nämligen över I: 46 och II: 50 från statens livsmedelskommission och svenska mejeriernas riksför-
ening u. p. a., över I: 63 och II: 96, I: 119 och II: 33 från lantbruksstyrel-
sen, egnahemsstyrelsen och livsmedelskommissionen, över I: 116 och II: 150,
I: 117 och II: 152, I: 168, II: 99 samt II: 153 från livsmedelskommissionen,
ävensom över I: 166 från lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen.

Statens livsmedelskommission har i skrivelse den 16 april 1941 framlagt
förslag om prisreglerande åtgärder m. m. på jordbrukets område.

I *propositionen* har lämnats *dels* en översikt över hittills vidtagna åtgär-
der (sid. 5—27), *dels* vissa uppgifter rörande verkningarna av reglerings-
åtgärderna (sid. 27—32), *dels* en redogörelse för livsmedelskommissionens
förslag till fortsatta regleringsåtgärder (sid. 32—59), *dels* en redogörelse för
yttrande i ämnet av statens priskontrollnämnd m. m. (sid. 59—65), *dels*
ock en redogörelse för förslag från lantbruksstyrelsen till särskilda åtgärder
till stöd för jordbruket i Norrland m. m. (sid. 65—68). Utskottet tillåter sig
att i berörda delar hänvisa till propositionen.

Departementschefens anförande.

» Vid utformningen av statsmakternas ekonomiska politik efter utbrottet av
det nu pågående kriget har enighet rått därom, att under rådande svårigheter
med avseende å importen och det till följd därav försämrade försörjningsläget
prisutvecklingen med nödvändighet måste kontrolleras och priserna för-
hindras att stiga utöver den nivå, som är nödvändig för att de ökade pro-
duktionskostnaderna skola kunna tänkas. Vid statsmakternas strävanden att
bemästra den ekonomiska utvecklingen i enlighet med vad nu nämnts måste
även prisnivån å jordbrukets produkter hållas inom sådana gränser att en
inflationsartad utveckling förhindras. En förutsättning härför är emellertid
att prisutvecklingen å jordbrukets förnödenheter nog övervakas. För att
kontrollera prisutvecklingen har man hittills i huvudsak jämfört produktions-
kostnadskalkyler, vilka uppgjorts före och efter krigsutbrottet. Härvid har
emellertid icke någon närmare undersökning verkställts, huruvida de pro-
duktionsområden som jämförts i och för sig haft en god räntabilitet och
huruvida man varit i stånd att inom vissa produktionsgrenar betala väsentligt
högre reallöner för i produktionen utfört arbete än inom andra. För att
syftet med priskontrollen skall kunna tillgodoses, nämligen att hindra lev-
nadskostnadernas alltför kraftiga stegring, är det icke tillräckligt att endast
kontrollera partipriserna å produktionsförnödenheter och konsumtionsvaror
utan det är också nödvändigt att övervaka de med transport och övrig distri-
bution förenade kostnaderna.

De regleringsåtgärder, som på jordbrukets område vidtagits under åren
före krigsutbrottet, ha ökat produktionskraften hos jordbruket och gett lan-
det vissa livsmedelsreserver som kommit väl till pass under nuvarande av-

spärrning, ävensom möjliggjort en förbättrad löneställning för de i jordbruket anställda, vilket samtidigt inneburit, att en högre ersättning utgått för jordbrukarnas eget arbete. Även om löneläget höjts för andra arbetargrupper, torde jordbruksarbetarnas lönestandard likväl nu vara bättre än den var för några år sedan i förhållande till andra arbetares löner. Den förbättring, som ägt rum i fråga om ersättningen för jordbrukarens arbete, är delvis beroende på de priser, som betalats för jordbrukets produkter, men i än högre grad en följd av jordbrukets rationalisering och produktionens tekniska utveckling. De sålunda berörda gynnsamma produktionsförhållandena inom jordbruket och de relativt goda skörderesultaten under de senaste förkrigsåren ha varit grunden till den förbättrade räntabilitet, som kännetecknar dessa år. Verkställda räntabilitetsundersökningar utvisa emellertid även, att inom områden eller brukningsdelar med sämre skörderesultat räntabiliteten icke varit tillfredsställande. Löpande skördeårs ekonomiska resultat torde i viss utsträckning ha påverkats av att från föregående år inneliggande lager försålts eller förbrukats för den animaliska produktionen.

Priserna på jordbruksprodukterna måste självfallet i hög grad bliva beroende av vilka priser de förnödenheter, som erfordras för en intensiv jordbruksproduktion, betinga samt av kostnaderna för transporter och dylikt. Den rationalisering, som på sätt jag förut berört bidragit till en förbättring av det ekonomiska utbytet av jordbruket, måste fortgå och maskindriften vid jordbruket upprätthållas, detta icke minst på grund av den bristande tillgången på arbetskraft, som blivit en följd av den militära beredskapen. Det är att märka, att väsentliga fördyringar i driftkostnaderna ha sedan förra årets lagtima riksdag behandlade frågan om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område inträtt genom prishöjningar å bland annat motorbrännolja i den mån sådan kan erhållas. Bristen på dylik olja har nödvändiggjort anskaffande av gengasaggregat, vilket för jordbruket dragit avsevärda kostnader. Även kostnaderna för transport av jordbruksprodukterna från produktionsställena till förädlings- och distributionsplatserna ha i hög grad ökats.

Avvägningen av priset på jordbrukets produkter måste ske under beaktande av nödvändigheten att dels under nu rådande avspärrning upprätthålla jordbrukets produktion och räntabilitet, dels ock kunna erbjuda den i jordbruket verksamma arbetskraften likvärdiga ekonomiska förmåner med dem som erbjudas inom andra verksamhetsområden. Hänsyn måste därför vid prissättningen tagas till de ökade produktionskostnaderna. Tillika synes skörderesultatet i viss mån böra påverka fastställandet av prisnivån på jordbruksprodukterna. Såsom framgår av vad jag förut anfört är jag av den uppfattningen, att vid fastställandet av prisnivån för jordbruket under nu rådande utomordentliga förhållanden det är av stort intresse för jordbrukets utövare, och därvid icke minst för dem som nu eller under de senaste åren börjat såsom egna företagare, att förebygga en inflationsartad utveckling av landets penningväsende. Jag utgår emellertid samtidigt från att, då fredliga förhållanden inträda, de svenska statsmakterna äro beredda att föra en jord-

brukspolitik, som skänker vårt lands jordbruk, bedrivet efter rationella metoder, full lönsamhet under för utövarna i samverkan friast möjliga former.

Efter inträdet av den nuvarande krisen har en förändring ägt rum i syftet med regleringsåtgärderna på jordbrukets område. Före krisen hade åtgärderna till huvudsakligt ändamål att stödja den inhemska marknaden mot en ohämmad konkurrens från utlandet eller ett pristryckande överflöd inom landet. Sedan avspärrningen av importen av livsförnödenheter och vissa produktionsmedel medfört att vårt folks behov av livsmedel måste till största delen tillgodoses inom landet, ha regleringsåtgärderna kommit att avse framför allt att söka vidmakthålla produktionen på jordbrukets område. En ytterligare förskjutning har under det senaste året framträtt i fråga om regleringsåtgärdernas ändamål. För regleringen på ifrågavarande område har nu tillika framträtt syftet att tillhandahålla konsumtionsvaror till lägre priser än som betingas av rådande produktionskostnader. Jag vill erinra om de beslut som meddelats rörande anvisande av medel för nedbringande av vissa kostnader för bland annat tillgodoseende av de största städernas behov av konsumtionsmjölk samt beträffande rabatter på smör och margarin. Den nu berörda tendensen i fråga om regleringen har ytterligare framträtt i livsmedelskommissionens nu föreliggande förslag till regleringsåtgärder på jordbrukets område. I sitt förslag till regleringsåtgärder har livsmedelskommissionen uppdragit vissa huvudlinjer för prispolitiken rörande jordbruksprodukter. Några mera djupgående skiljaktigheter synas icke förefinnas i fråga om bestämmandet av prisnivån för jordbruksprodukter under nästa konsumtionsår mellan å ena sidan livsmedelskommissionen och å andra sidan priskontrollnämnden och de sammanslutningar och föreningar, vilka avgivit ett gemensamt yttrande i frågan. På sistnämnda håll synas dock vissa farhågor föreligga att vid en normal eller bättre skörd under nästa regleringsår livsmedelskommissionens förslag icke skulle innebära, att en viss justering nedåt skulle ske av priserna å jordbruksprodukter. Givet är att skördeutfallet i ena eller andra riktningen bör inverka på prisnivån, vilket även torde överensstämma med livsmedelskommissionens förslag. Priskontrollnämnden ställer sig även i viss mån tveksam till frågan om en höjning av priserna i stimulerande syfte. Beträffande själva prissättningen synes emellertid full enighet råda därom, att den bör få anstå till dess det kommande skörderesultatet för hela landet kan överblickas. Även jag delar denna mening. Någon möjlighet att bedöma skördeutfallet finnes givetvis icke för närvarande. Icke heller kan den blivande utvecklingen av jordbrukets omkostnader med någon grad av säkerhet förutses. Vid fastställandet av priserna för olika produkter torde liksom hittills en viss avvägning böra ske med hänsyn till de olika intressen, som äga giltighet inom skilda delar av landet, samt under beaktande tillika av de olika förhållanden som råda i fråga om större och mindre brukningsdelar.

Såsom grundval vid prisernas bestämmande torde böra användas en för hela landet beräknad medelskörd. Därest inom vissa delar skörderesultatet skulle bliva mindre gynnsamt, lär detta förhållande, där sociala eller andra

skäl det påkalla, böra kompenseras på annat sätt än genom över lag höjda priser. Jag är tillika ense med livsmedelskommissionen därom, att med hänsyn till försörjningsläget det vore ekonomiskt riktigt, att priserna å såväl produkter som förnödenheter sattes enhetligt. Av de skäl, som förut varit avgörande, såsom t. ex. landets många alltför små brukningsdelar, biträder jag emellertid kommissionens förslag rörande extra prisutjämningsbidrag och producentbidrag.

I livsmedelskommissionens skrivelse omförmälda relationstal för bedömande av priserna för olika växtslag ha redan genom pressen och på annat sätt delgivits landets jordbrukare. Dessa ha sålunda i god tid haft möjlighet att överblicka huru produktionen lämpligen bör inriktas.

Till försörjningens tryggande torde även under nästa konsumtionsår beslag bli erforderligt å olika produkter ävensom en fördelning av produkterna så att därigenom största möjliga rättvisa och det lämpligaste utnyttjandet för folkhushållet åstadkommas.

I likhet med livsmedelskommissionen anser jag, att uppskattningen av skörderesultaten bör ske under medverkan av det praktiska jordbrukets utövare ävensom att omfattningen av uttagandet av de produkter, som jordbrukarna utöver brödspannmål skola sälja till staten, bestämmas i så god tid att det blir känt vid början av det nya regleringsåret.

Enär jordbrukarnas ekonomiska organisationer visat sig vara av stort värde vid jordbruksprodukternas distribution och försäljning, förutsätter jag, att en fortsatt god samverkan skall äga rum mellan staten och dem ävensom andra organisationer för produktförädling och distribution.

Under den tid som förflutit sedan krigets utbrott har Kungl. Maj:t haft stora befogenheter i fråga om handhavandet av regleringen på jordbrukets område. I likhet med vad som föreslogs i propositionerna till 1939 års urtima riksdag och 1940 års lagtima riksdag förordar jag även nu, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att utan hinder av meddelade beslut eller gjorda uttalanden handhava jordbruksregleringen samt vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i densamma.

Då några som helst möjligheter att bedöma det nuvarande kristillståndets varaktighet icke förefinnas, anser jag lämpligast att liksom hittills skett samtliga nu gällande regleringsanordningar på ifrågavarande område bibehållas, även om en del av dem icke kan tillämpas under den tid kriget pågår. Jag förordar därför, att de grundläggande av riksdagen antagna regleringsförfattningarna ävensom andra av riksdagen lämnade bemyndiganden, vilkas giltighet utgår med innevarande regleringsår, förlängas på ytterligare ett år.

Efter denna översikt av min allmänna inställning till de föreliggande spörsmålen torde jag få övergå till att lämna en redogörelse för de grunder, som i fortsättningen böra tillämpas beträffande regleringen av priserna å vissa viktigare jordbruksprodukter. I fråga om de åtgärder, som i prisrabatterande syfte kunna befinnas påkallade, framlägger chefen för folkhushållningsdepartementet denna dag förslag för Kungl. Maj:t.

Mjolk- och matfetsregleringen.

De mest betydelsefulla regleringsåtgärderna äro de som beröra marknaden för mjölk och mejeriprodukter. I fråga om bestämmelserna rörande mjölkregleringen har livsmedelskommissionen icke föreslagit några mera genomgripande förändringar i förhållande till vad för närvarande gäller.

Enligt nu gällande bestämmelser för mjölkregleringen utbetalas till producenterna dels allmänt prisutjämningsbidrag för produktmjölk med i genomsnitt ett öre för kilogram för hela riket, dels pristillägg för s. k. lantsmör, dels ock producentbidrag jämlikt kungörelsen den 12 januari 1940. Det allmänna prisutjämningsbidraget utgår med varierande belopp för de olika prisutjämningsdistrikten under det att de särskilda norrlandsbidragen äro fasta och utgöra 1,5, 2 och 3 öre för de respektive tre norra distrikten. Såsom framgår av vad förut anförts ha enligt beslut den 16 november 1940 utbetalats följande bidrag till mejerierna i syfte att förhindra höjning av konsumtionsmjölkpriset, nämligen dels allmänt mjölkstillägg, dels särskilt konsumtionsmjölkstillägg, dels s. k. merfrakttillägg till mejerier i de största städerna, dels ock s. k. regleringskostnadstillägg till vissa försäljningsorganisationer i Stockholm och Göteborg. Därjämte har livsmedelskommissionen bemyndigats att i speciella fall till förhindrande av en eljest befogad pris-höjning å konsumtionsmjölk till vederbörande mejeri utanordna erforderligt belopp såsom ersättning för prisökningen.

Genom att de beslutade utbyggnaderna av regleringsåtgärderna tillkommit vid skilda tillfällen ha desamma blivit mindre enhetliga och onödigt komplicerade. En viss förenkling i åtgärderna synes därför nu böra eftersträvas.

Någon rubbning i principerna för prisutjämningsbidraget för produktmjölken synes emellertid icke böra ske under nästa konsumtionsår. Bidraget torde böra bestämmas på samma sätt som hittills. I likhet med livsmedelskommissionen anser jag, att även de extra prisutjämningsbidragen för de nordligaste distrikten böra för närvarande utgå efter samma grunder som nu. Det torde dock böra övervägas huruvida någon ytterligare ökning kan vara befogad.

För att motverka en allmän höjning av konsumtionsmjölkpriserna torde såsom livsmedelskommissionen föreslagit i syfte att uppnå paritet mellan nämnda priser och produktmjölkpriset för konsumtionsmjölken böra utbetalas ett lika stort tillägg för kilogram som i genomsnitt för hela riket utgår i prisutjämningsbidrag för produktmjölk. Detta tillägg synes böra vara lika i samtliga distrikt. Vinner det av mig nu framlagda förslaget bifall, torde de enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 november 1940 för närvarande utgående mjölkstilläggen böra upphöra.

I överensstämmelse med vad jag tidigare anfört rörande bestämmandet av prisnivån för jordbruksprodukter synes prisutjämningsbidragets storlek böra fastställas först vid en senare tidpunkt. Man torde emellertid böra

vid anslaget bestämmade räkna med ett prisutjämningsbidrag av ett öre för kilogram i genomsnitt för hela riket. Med hänsyn till vad jag nyss anfört lär man även böra räkna med ett lika stort tillägg för konsumtionsmjölken. I anslutning till vad tidigare gällt bör mejeriernas riksförening äga innehålla viss del av nu nämnda bidrag och tillägg för utjämning med hänsyn till mjölkproduktionens relativa storlek under olika årstider. En utjämning mellan olika orter med hänsyn till skördeförhållandena medelst nu ifrågasatta prisutjämningsbidrag synes däremot icke böra ifrågakomma. Räknat på 1940 års mjölmängd har kommissionen antagit, att kostnaderna för prisutjämningsbidragen och konsumtionsmjölktiläggen skulle uppgå till i runt tal 30 miljoner kronor.

De enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 november 1940 utgående merfrakts-tilläggen och regleringskostnadstilläggen, vilka utbetalas för att täcka de av produktionsminskningen föranledda ökade kostnaderna, synas i överensstämmelse med livsmedelskommissionens förslag alltjämt böra utgå. För dessa bidrag har livsmedelskommissionen ansett att högst en miljon kronor böra få tagas i anspråk. Liksom för närvarande bör även i fortsättningen möjlighet stå öppen att i särskilda fall, där en höjning av konsumtionsmjölkpriset skulle kunna godkännas, i stället utbetala ett bidrag såsom ersättning för prisökningen. Dylika bidrag torde dock icke böra få användas för att åstadkomma en i och för sig önskvärd likformighet i prisförhållandena inom visst område. Livsmedelskommissionen bör efter förslag av mejeriernas riksförening äga besluta angående nu berörda bidrag. Utan Kungl. Maj:ts medgivande bör dock icke för sistberörda ändamål få användas större belopp än sammanlagt 2 miljoner kronor. Samtliga nu omförmälda bidrag och tillägg böra såsom livsmedelskommissionen föreslagit endast tillkomma mejerier. De av kommissionen ifrågasatta villkoren för att bidragen och tilläggen skola få åtnjutas av mejerierna synas kunna godtagas.

Även systemet med pristillägg för lantsmör torde böra gälla under nästa konsumtionsår. Kostnaderna för dessa pristillägg och omhändertagandet av lantsmör torde kunna uppskattas till i runt tal 3 miljoner kronor.

Vad angår bestämmelserna om producentbidragen har kommissionen i sin skrivelse upptagit ett sedan länge framfört önskemål om att producentbidrag skall räknas å en årskvantitet levererad mjölk av högst 7,800 kilogram. För närvarande utgå bidragen å en månadskvantitet av 650 kilogram. Därjämte har kommissionen föreslagit en höjning av bidraget till 3 öre per kilogram för hela året. Enligt gällande bestämmelser utgör bidraget 2 öre för mjölk, som levereras under månaderna april—september och 3 öre för mjölk, som levereras under övriga månader. Såsom livsmedelskommissionen framhållit lära de skäl, som tidigare framförts mot ifrågasatt förslag, numera ha förlorat sin bärkraft. Med hänsyn härtill tillstyrker jag förslagets realiserande. Såsom kommissionen föreslagit bör den nya ordningen för producentbidragens beräkning tillämpas för mjölk, som levereras från och med den 1 juli 1941. Producentbidraget bör endast utgå för mjölk, som levereras till mejeri, och för bidragens utbetalande böra

gälla samma villkor som för tillgodonjutande av prisutjämningsbidrag. Bidragen ha av livsmedelskommissionen beräknats komma att draga en kostnad av 42 miljoner kronor, vilket innebär en kostnadsökning av 8.5 miljoner kronor i förhållande till de för innevarande budgetår beräknade kostnaderna.

Såsom livsmedelskommissionen yttrat torde man kunna utgå från att någon mjölkavgift icke kommer att uttagas under nästa regleringsår. Emellertid bör, såsom jag förut framhållit, fullmakten för Kungl. Maj:t att upptaga sådan avgift förlängas under ytterligare ett år. I anslutning härtill har kommissionen förordat vissa ändringar i förordningen om mjölkavgift. Mot kommissionens förslag har jag intet att erinra. Förslaget innebär i huvudsak, att mjölkavgiften på samma sätt som övriga avgifter inom jordbruksregleringen skall tillföras budgeten. Kungl. Maj:t bör kunna besluta om uttagande av mjölkavgift oberoende av framställning från mejerisammanslutning.

Livsmedelskommissionen har i sammanhang med frågan om matfettregleringen jämväl upptagit till behandling spörsmålet om en rationalisering av margarinindustrien. För närvarande torde omkring 25 fabriker vara sysselsatta med förädling av de förhållandevis begränsade kvantiteter råvaror, som kunna ställas till förfogande. Uppenbarligen kan detta icke anses vara en rationell ordning för margarinindustriens bedrivande. Huruvida ett statligt ingripande i syfte att få till stånd en rationalisering av industrien bör företagas är särskilt med hänsyn till nu rådande förhållanden tveksamt. Utan att sådan reglering av margarintillverkningen som livsmedelskommissionen ifrågasatt kommer till stånd bör dock kommissionen vid fördelning av befintliga tillgångar av råvaror för margarintillverkning beakta angelägenheten av att tillverkning äger rum vid fabriker, som visa sig i stånd att på ett ur kostnadssynpunkt och i övrigt tillfredsställande sätt besörja framställningen av margarin.

Reglering av andra animaliska produkter än mjölk.

Livsmedelskommissionen har i fråga om fläsk- och köttregleringen icke framfört några nya förslag. De nuvarande regleringsåtgärderna torde böra äga tillämpning även under nästa regleringsår. Såsom kommissionen framhållit bör en effektiv priskontroll utövas och i den mån det visar sig erforderligt för uppnående av det med priskontrollen och regleringsåtgärderna i övrigt avsedda syftet, bör frågan om ytterligare koncentration av slakten tagas under övervägande.

I fråga om regleringen av äggmarknaden har livsmedelskommissionen föreslagit en viss förändring beträffande det organ, äggintressentföreningen u. p. a., som fungerar på detta område. I likhet med kommissionen finner jag böra övervägas att åtgärder i rationaliserande syfte på detta område vidtagas. Det torde böra få ankomma på Kungl. Maj:t att under beaktande av läget på äggmarknaden vidtaga erforderliga organisatoriska förändringar beträffande äggmarknadens reglering.

Brödsäds- och fodermedelsregleringen.

De förändringar som livsmedelskommissionen föreslagit beträffande brödsäds- och fodermedelsregleringen beröra huvudsakligen de organisatoriska förhållandena på detta område. Såsom kommissionen framhållit handhavas de nuvarande regleringsåtgärderna av ett flertal olika organ. Sålunda handhar svenska spannmålsaktiebolaget den med beslagen å brödsäd och foder-säd förenade inköps- och försäljningsverksamheten. Motsvarande verksamhet i fråga om importerade fodermedel och fodercellulosa utövas av foder-intressentföreningen. För inköp och distribution av stråfoder fungerar svenska stråfoderhandelsföreningen u. p. a. Uppenbarligen skulle betydande fördelar och förenklingar ur organisatorisk synpunkt kunna vinnas, därest en centralisering kunde äga rum av dessa olika företags verksamhet till ett gemensamt organ. Detta organ torde även böra handha de statliga uppgifter som tillkomma fröintressentföreningen. Besparingar på lagringsutrymmen samt på frakter och andra kostnader torde därigenom kunna ernås. Såsom kommissionen påpekat är det en olägenhet att en och samma handlande beträffande försäljning av så förhållandevis likartade varor, som här är i fråga, skall ha redovisningsskyldighet till tre olika företag. Förenklingar i den statliga kontrollen skulle även kunna ske, därest ett gemensamt företag handhade verksamheten. Det är även att märka, att hela fodermedels- och brödsädsförsörjningen i regleringshänseende torde i viss mån få betraktas som en enhet. Med hänsyn härtill finner jag i likhet med livsmedelskommissionen, att handhavandet av nu ifrågavarande regleringar bör sammanföras till ett gemensamt organ. Detta organ synes lämpligen kunna organiseras i huvudsak på samma sätt som spannmålsbolaget och få samma ställning till staten som detta bolag. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att vidtaga erforderliga åtgärder för den nu uppskisserade omorganisationen. I samband härmed bör Kungl. Maj:t även erhålla befogenhet att ställa de medel, som anvisats till spannmålsbolaget och foderintressentföreningen för dess verksamhet, till det nya organets förfogande.

Även under nästa regleringsår torde inlösningsförfarandet i fråga om brödsäd böra bibehållas. I anslutning till vad jag förut anfört torde inlösningspriset icke nu böra bestämmas utan detsamma torde böra bli beroende av skördens storlek. Liksom hittills torde likställighet i pris mellan vete och råg böra råda. Frågan huruvida det under vissa tidigare regleringsår använda systemet med stegring i inlösningspriset på brödsäd från viss dag med belopp, som svarar mot kostnaden för lagring och räntor m. m., vilket system torde innebära vissa fördelar, bör komma till användning under kommande konsumtionsår torde få avgöras senare under beaktande av skördeutfallet.

I fråga om regleringsåtgärderna på fodermarknadens område ha dessa såsom livsmedelskommissionen påpekat i hög grad påverkats av den ogynnsamma skörden. Ett ganska komplicerat system med prisrabatter å fodersäd

och stråfoder har under innevarande regleringsår kommit till användning. I möjligaste mån böra dessa nu avvecklas. Därest förslaget om rabatteringsanordningen för mjölk och matfett vinner bifall, enligt vilket jordbrukarna skulle kunna utbyta rabattkorten för dylika livsmedel mot sådana för inköp av fodermedel, erhålla jordbrukarna kompensation för de nuvarande prisrabatterna.

I likhet med livsmedelskommissionen anser jag, att principerna för ett avstående av foder under nästa regleringsår böra så utformas, att den enskilde jordbrukaren redan vid produktionsårets början kan bilda sig en uppfattning rörande den utsträckning i vilken han kan bli skyldig att leverera fodersäd till staten. Det bör därvid beaktas, att kravet på avstående icke får medföra en ur försörjningssynpunkt oförmånlig disposition av åkerarealen.

Den av kommissionen framlagda planen för avståendet av fodermedel kan jag i huvudsak godkänna. Leveransskyldigheten synes sålunda böra anknytas till storleken av den åkerareal, på vilken frambringas andra produkter än brödsäd, olje- och spånadsväxter samt vissa slag av fröer. Vid planens utformande torde på sätt kommissionen föreslagit böra bortses från åkerarealen i Norrland med undantag av Gästrikland samt från brukningsdelar med en åkerareal av 10 hektar eller därunder. Under hänsynstagande till det beräknade skördeutfallet av fodersäd samt till animalieproduktionens omfattning bör för varje större område uppskattas huru mycket fodersäd som i medeltal bör avstås per hektar av först angivna åkerareal. Leveransskyldighetens fördelning å de enskilda brukningsdelarna bör sedan ske med beaktande av den faktiska leveransförmågan, vilken bör bedömas med hänsyn till djurantalet och tillgången till andra fodermedel, bland andra fodercellulosa.

Clearingkassan för fodermedel m. m.

Under innevarande regleringsår beslöts inrättande inom livsmedelskommissionen av en clearingkassa i fråga om fodermedel, konstgödsel och andra jordbruksförnödenheter. Denna verksamhet synes böra fortsättas efter i huvudsak samma principer som hittills i syfte att hålla priserna på den nivå som finnes önskvärd. Kostnaderna för verksamheten ha av livsmedelskommissionen beräknats till i runt tal 20 miljoner kronor.

Jag torde i detta sammanhang böra erinra därom, att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 januari 1941 funnit skäl medgiva, att av det av 1940 års urtima riksdag anvisade reservationsanslaget å 2,000,000 kronor till statsbidrag för inköp av stråfoder (prop. nr 28; r. skr. nr 43) finge — utan hinder av stadgandet i 7 § kungörelsen den 25 oktober 1940 (nr 898) — utlämnas statsbidrag utan återbetalningsskyldighet för inköp av jämväl cellulosa-foder.

Förslag till särskilda åtgärder till stöd för jordbruket i Norrland m. m.

Under de senaste budgetåren ha vissa belopp ställts till förfogande för produktionsbefrämjande åtgärder på jordbrukets område i Norrland samt delar av Kopparbergs och Värmlands län, där jordbrukets ställning är i stort sett likartad med den i Norrland. För innevarande budgetår medgavs, att ett belopp av 900,000 kronor finge utgå av anslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag, att även för nästa budgetår medel böra finnas tillgängliga för ifrågasvarande ändamål. Ett belopp av 900,000 kronor torde vara lämpligt. Då det torde vara till gagn för jordbruket i nyssnämnda landsända, att den av styrelsen för svenska vall- och mosskulturföreningen föreslagna verksamheten med studieegendomar i de nordliga delarna av landet kommer till stånd, vill jag förorda att av nyssberörda medel måtte för detta ändamål få disponeras ett belopp av 21,000 kronor. Erinras må att för ändamålet från Wenner-Grenska samfundet erhållits ett anslag av 100,000 kronor. Därest riksdagen icke har något att erinra, torde såsom domänstyrelsen föreslagit erforderliga medel för studiegårdarnas anskaffande få disponeras ur markinköpsfonden. Likaledes är jag av den uppfattningen, att de ifrågasatta arbetena rörande ogräsets bekämpande böra komma till utförande. För detta ändamål synes ett belopp av högst 15,000 kronor vara behövt. Hinder synas icke böra möta att detta belopp må disponeras från de medel, som av livsmedelskommissionen avsetts till diverse kostnader.

Anslagsäskanden m. m.

Kostnaderna för de föreslagna reglerings- och rabatteringsåtgärderna torde kunna beräknas till 231 miljoner kronor. Av detta belopp belöpa 30 miljoner på prisutjämningsbidragen, 3 miljoner å de särskilda mjölkersättningarna, 3 miljoner å pristillägget för lantsmör m. m., 42 miljoner å producentbidraget, 73 miljoner å matfettssrabatteringen m. m., 25 miljoner å mjölk-rabatteringen, 33 miljoner å förmalningsersättningar samt 2 miljoner å diverse kostnader. Till Prisclearing för fodermedel m. m. torde ett särskilt reservationsanslag å 20 miljoner kronor böra uppföras. Kostnadsberäkningarna äro uppgjorda under antagande att större förändringar i penningvärdet eller produktionskostnaderna icke förekomma. Såsom kommissionen framhållit avse kostnaderna till väsentlig del åtgärder för prisnedsättningar å livsmedel. Rörande medel, som må erfordras för prisrabatterande åtgärder, sammanlagt 131 miljoner kronor, kommer chefen för folkhushållningsdepartementet att förelägga Kungl. Maj:t förslag.

Genom beslut vid 1940 års lagtima riksdag (prop. 276; r. skr. nr 427) beslöts, att de medel, som enligt gällande bestämmelser skola ingå i jordbrukets

prisregleringsfond efter utgången av juni 1940 ej längre skulle över vederbörande avsättningsanslag tillföras nämnda fond. Enligt tidigare beslut av riksdagen (prop. 230/1939; r. skr. nr 353) må de margarinnaccismedel, som influtit före den 1 juli 1935 och av vilka för närvarande återstå cirka 150,000 kronor, användas för utdelning gratis eller till nedsatt pris till hjälpbehövande av jordbruksprodukter, i främsta rummet mjöl och smör, eller av andra inhemska förnödenheter såsom frukt och fisk. Då det torde vara önskvärt att berörda prisregleringsfond slutligt avvecklas och de å fonden alltjämt disponibla medlen därför ej böra tagas i anspråk, synes Kungl. Maj:t nu böra erhålla bemyndigande att av medel som anvisas till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område disponera intill ett belopp av 500,000 kronor för nu ifrågavarande ändamål.

På sätt jag förut anfört är avsett att hittills gällande bestämmelser rörande jordbruksregleringen hållas vid makt, även om de i viss utsträckning icke för närvarande komma att tillämpas. Giltigheten av vissa av dessa bestämmelser utgår den 1 juli eller 1 september 1941. I anslutning härtill har inom jordbruksdepartementet uppgjorts *förslag till dels förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 7 juni 1935 (nr 279) angående slaktdjursavgift, dels ock förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 11 juni 1937 (nr 369) angående utförselbevis för råg och vete*. Dessa förslag liksom det förut omförmälda förslaget till förordning angående mjölkavgift torde böra underställas riksdagen för antagande. Chefen för finansdepartementet kommer att anmäla förslag om ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att fastställa accis å margarin och vissa andra fettvaror. Övriga bestämmelser på ifrågavarande område, vilkas giltighet utlöper under nästkommande regleringsår, torde Kungl. Maj:t äga att på administrativ väg giva fortsatt tillämpning. Sedan riksdagen fattat ståndpunkt till nu framlagda förslag, torde jag ånyo få upptaga frågan härom till Kungl. Maj:ts övervägande.»

Utskottets yttrande.

Att i nuvarande läge närmare fixera den prisnivå som under nästa regleringsår bör vinna tillämpning i fråga om jordbrukets produkter låter sig icke göra. Denna måste uppenbarligen bliva i hög grad avhängig av utvecklingen i fråga om jordbrukets produktionskostnader samt av det blivande skördeutfallet, förhållanden vilka för närvarande icke med någon större grad av säkerhet kunna helt bedömas. Utskottet finner därför i likhet med departementschefen att härmed bör få anstå tills längre fram under regleringsåret. Emellertid synes redan nu på grund av de ogynnsamma väderleksförhållandena kunna förutses att någon skörd som blir av bättre beskaffenhet än föregående års icke torde vara att vänta. Med hänsyn härtill lär någon sänkning av den nuvarande prisnivån knappast kunna ifrågakomma. Å andra sidan finner utskottet i likhet med departementschefen det vara av stor vikt att förhindra en inflationsartad utveckling av landets penningväsende. Såsom departe-

mentschefen framhållit torde det vara av stort intresse under nu rådande utomordentliga förhållanden för jordbrukets utövare och då icke minst för dem som nu eller under de senaste åren börjat såsom egna företagare att förebygga en dylik utveckling. Det torde därför vara nödvändigt att prisutvecklingen kontrolleras och priserna förhindras stiga utöver den nivå, som är nödvändig för att de ökade produktionskostnaderna skola täckas. Det kan vara att befara att en väsentlig höjning av prisnivån å livsmedel skulle komma att återverka på den allmänna lönenivån. Man måste vid fastställandet av prisnivån utgå från att vid en svag skörd även jordbruket bör bära sin del av de bördor som därigenom läggas på vårt folk; liksom jordbruket vid en bättre skörd bör tillåtas draga fördel därav. I likhet med departementschefen utgår även utskottet från att statsmakterna, då fredliga förhållanden inträda, komma att föra en sådan politik på jordbrukets område som skänker landets jordbruk full lönsamhet.

Såsom grundval vid prisernas bestämmande synes kunna användas en för hela landet beräknad medelskörd. De i propositionen omförmälda relationstalen, vilka avse att vara vägledande för det inbördes förhållandet mellan priserna på de olika grödorna, synas utskottet böra, om så skulle finnas påkallat, kunna jämkas med hänsyn till det blivande skörderesultatet eller andra förhållanden.

Liksom hittills torde det vara nödvändigt att Kungl. Maj:t även under kommande regleringsår erhåller förhållandevis vidsträckta fullmakter i fråga om handhavandet av jordbruksregleringen och därför lämnas befogenhet att vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i densamma. I motionen I: 241 ha ifrågasatts vissa begränsningar i de Kungl. Maj:t lämnade befogenheterna med avseende å jordbruksregleringen. I anslutning härtill vill utskottet framhålla, att det synes utskottet naturligt att mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna icke av Kungl. Maj:t vidtagas där riksdagens hörande utan olägenhet kan ske.

Då några möjligheter att bedöma det nuvarande kristillståndets varaktighet icke finnas, torde i enlighet med departementschefens förslag liksom hittills skett samtliga nu gällande regleringsanordningar på ifrågavarande område böra bibehållas, även om en del av dem icke kan tillämpas under den tid kriget pågår. Utskottet föreslår därför att de grundläggande av riksdagen antagna regleringsförfattningarna ävensom andra av riksdagen lämnade myndiganden, vilkas giltighet utgår med innevarande regleringsår, förlängas på ytterligare ett år.

I motionerna I: 63 och II: 96, II: 233, I: 119 och II: 33, I: 168, II: 99 samt II: 153 ha begärts mer eller mindre långt gående utredningar i frågor, som beröra den statliga jordbrukspolitiken.

Motionerna I: 63 och II: 96 åsyfta en utredning rörande åtgärder till stärkande av beredskapen med avseende på landets livsmedelsförsörjning. Dessa åtgärder angivas i motionerna skola innefatta, bland annat, en rationaliserad nyodlingsverksamhet med utnyttjande av maskinella hjälpmedel, förenkling av proceduren vid lantmäteriförrättningar och planläggning vid torrlägnings-

företag, rationellt tillvaratagande av skördarna och utökad inhemsk odling av vissa växtslag till ersättning av förut importerade fodermedel, vidgade lagringsmöjligheter för jordbrukets produktion samt vidgad lagstiftning till förebyggande av vanhävd. I motionen II: 233 upptagas i viss mån samma problem som behandlas i första punkten av nyssnämnda två motioner, nämligen frågan om nyodling. Utskottet finner frågan om nyodling, framför allt i syfte att komplettera ofullständiga jordbruk, förtjäna att närmare utredas. Härvid böra särskilt undersökas möjligheterna att med användande av de moderna maskinella hjälpmedel, som numera stå till buds, få till stånd en snabbare och mera rationell nyodling än den som hittills i allmänhet bedrivits med stöd av statliga bidrag. Utskottet vill därför förorda, att skrivelse i ämnet av riksdagen avlåtes till Kungl. Maj:t. Beträffande de övriga förslag som motionerna I: 63 och II: 96 innefatta vill utskottet erinra därom att riksdagen redan i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om utredning angående en provisorisk lagstiftning mot vanhävd med giltighet under nu rådande krisförhållanden. Spörsmålet om förenkling av proceduren vid lantmäteriförrättningar torde komma att övervägas av den utredning, som för närvarande behandlar frågan om ny jorddelningslagstiftning. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit torde någon större förenkling vid planläggning av torrlägningsföretag knappast kunna äga rum inom den av vattenlagen utstakade ramen. De övriga i motionen berörda problemen synas såsom framgår av livsmedelskommissionens yttrande vara föremål för kommissionens uppmärksamhet. Med hänsyn härtill läser någon åtgärd i anledning av dessa motioner i övrigt icke vara påkallad från riksdagens sida.

I motionerna I: 119 och II: 33 hemställas om utredning beträffande speciellt småjordbrukets problem. I motionen I: 168 begränsas utredningsyrkandet till verkningarna av de under de senaste åren beslutade statliga åtgärderna till stöd för det mindre jordbruket och i motionen II: 99 till det under innevarande produktionsår utgående jordbruksstödet verkningar. Den i motionen II: 153 begärda utredningen är avsedd att omfatta de allmänna grunder enligt vilka jordbruksregleringen i fortsättningen borde handhas. Beträffande den i förstnämnda två motioner begärda utredningen förväntar utskottet, att densamma kommer att verkställas vid ett fortsättande av den för närvarande nedlagda jordbruksutredningen. Utskottet vill erinra att betydande åtgärder i flera avseenden redan vidtagits till stöd för småbruket. Såsom framgår av propositionen ha vissa utredningar redan verkställts rörande jordbruksregleringens verkningar, och man torde kunna utgå ifrån att livsmedelskommissionen med uppmärksamhet följer denna fråga. Att igångsätta en särskild utredning vid sidan av den verksamhet som bedrivs av livsmedelskommissionen rörande de allmänna grunder enligt vilka jordbruksregleringen i fortsättningen skall handhas torde knappast vara lämpligt eller av omständigheterna påkallat.

Utskottet torde härefter få närmare ingå på de särskilda regleringsåtgärderna och de i anslutning härtill väckta motionerna.

Några mera genomgripande ändringar i fråga om *mjölkregeringen* ha icke

föreslagits i propositionen. Någon rubbning i principerna för prisutjämningsbidraget för produktmjölken anser utskottet i likhet med Kungl. Maj:t icke nu böra ske. I motionerna I: 238 och II: 333 har yrkats på att uttalande måtte göras därom, att prisutjämningsbidraget för produktmjölk måtte inom Stockholms—Göteborgs samt Skånes prisutjämningsdistrikt utgå med lika belopp per kilogram mjölk. Ehuru vissa skäl synas kunna åberopas för motionärernas yrkande, anser sig utskottet icke utan att närmare utredning av frågan verkställts kunna göra något uttalande i det i motionerna avsedda syftet. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t beaktar detta spörsmål.

I motionerna II: 329, II: 332 och II: 335 har yrkats att en viss höjning av de särskilda prisutjämningsbidragen i de nordligaste distrikten bör äga rum. I anslutning till vad departementschefen anfört anser utskottet det böra övervägas, huruvida icke höjning bör ske. Utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad härpå samt vidtager de höjningar av bidragen som med hänsyn till läget kunna finnas påkallade.

Departementschefens förslag rörande konsumtionsmjölkstillägg i syfte att motverka en allmän höjning av konsumtionsmjölkpriset finner sig utskottet kunna tillstyrka.

I anslutning till vad utskottet anfört rörande fastställandet av prisnivån anser utskottet i likhet med departementschefen, att prisutjämningsbidragens storlek bör fastställas först senare. Med hänsyn härtill anser sig utskottet icke här böra göra något vidare uttalande i anledning av motionerna I: 239 och II: 334.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att de för närvarande utgående merfraktsstilläggen och regleringskostnadstilläggen, vilka utbetalas för att täcka de av produktionsminskningen föranledda ökade kostnaderna, alltjämt böra utgå. Likaledes bör såsom för närvarande även i fortsättningen möjlighet stå öppen att i särskilda fall, där en höjning av konsumtionsmjölkpriset skulle kunna godkännas, i stället utbetala ett bidrag såsom ersättning för prisökningen. Utskottet har icke heller någon erinran att göra mot departementschefens förslag att systemet med pristillägg för lantsmör skall gälla även under nästa konsumtionsår.

Det av departementschefen framförda förslaget att producentbidraget höjes till 3 öre per kilogram för hela året samt att bidraget må räknas å en årskvantitet levererad mjölk av högst 7,800 kilogram biträdes av utskottet. Ett genomförande av detta förslag innebär, att yrkandena i motionerna I: 46 och II: 50 i huvudsak vunnit bifall.

Den Kungl. Maj:t medgivna fullmakten att uttaga mjölkavgift synes böra förlängas på ytterligare ett år. Enligt vad departementschefen yttrat torde man emellertid kunna utgå från att någon sådan avgift icke kommer att uttagas under nästa regleringsår. I propositionen har även framlagts ett förslag till ny förordning om mjölkavgift, vilken skulle ersätta den nu gällande, vars giltighetstid utgår den 1 juli 1941. Förslaget har icke givit utskottet anledning till någon erinran.

I propositionen har departementschefen under den nu behandlade avdelningen även upptagit frågan om en rationalisering av margarinindustrien. Givet är att det icke kan anses ändamålsenligt, att i nuvarande läge med den mycket begränsade tillgången på råvaror för margarinindustrien ett alltför stort antal fabriker sysselsättes för dessa varors förädling. I likhet med departementschefen anser utskottet därför önskvärt, att vid fördelningen av befintliga tillgångar av råvaror man beaktar angelägenheten av att tillverkningen äger rum vid fabriker, som visa sig i stånd att på ett ur kostnadsynpunkt och i övrigt tillfredsställande sätt besörja framställningen av margarin.

I motionen I: 166 har upptagits fettförsörjningsfrågans reglering. Av motionens motivering synes närmast framgå, att motionärerna avse viss omorganisation av margarintillverkningen i landet i samband med inträdandet av normala förhållanden. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna enligt utskottets mening för landets jordbruk betydelsefulla fråga och då tiden därför anses mogen upptager densamma till utredning.

Vad Kungl. Maj:t anfört rörande *regleringen av andra animaliska produkter än mjölk* föranleder icke något särskilt uttalande från utskottets sida. Utskottet vill endast erinra om det uttalande utskottet gjorde rörande ägg-handelns reglering i sitt utlåtande vid 1940 års lagtima riksdag i anledning av den då avlämnade propositionen angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Utskottet fann sig icke övertygat om lämpligheten av att helt överföra äggregleringens handhavande från Sveriges äggintressenters förening till livsmedelskommissionen. Enligt utskottets mening borde snarare svenska ägghandelsförbundet och lantbruksstyrelsen kunna komma i fråga. Det borde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva förevarande organisationsfråga och vidtaga de åtgärder, som därvid kunde finnas påkallade.

De förslag, som i propositionen framlagts angående *brödsäds- och fodermedelsregleringen*, beröra huvudsakligen organisatoriska förhållanden på detta område. För närvarande äro regleringsåtgärderna fördelade på ett flertal olika organ såsom svenska spannmålsaktiebolaget, foderintressentföreningen u. p. a. och stråfoderhandelsföreningen u. p. a. Även fröintressentföreningen synes handha vissa statliga uppgifter. Såsom departementschefen framhållit skulle det otvivelaktigt under nuvarande förhållanden ur flera synpunkter vara till fördel för såväl staten som de enskilda om en större koncentration på detta område kunde komma till stånd, i varje fall beträffande de tre förstberörda regleringsområdena. Utskottet kan därför biträda departementschefens förslag att handhavandet av nu ifrågakommande regleringsåtgärder sammanföres till ett gemensamt organ, vilket synes kunna organiseras på i huvudsak samma sätt som spannmålsaktiebolaget och få samma ställning gentemot staten som detta bolag. Departementschefen har tillika föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle få befogenhet att ställa de medel, som anvisats till spannmålsaktiebolaget och foderintressentföreningen för

dessas verksamhet, till det nya organets förfogande. Utskottet anser sig kunna tillstyrka, att Kungl. Maj:t erhåller detta bemyndigande. Även övriga av omorganisationen påkallade åtgärder torde få vidtagas av Kungl. Maj:t.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att jämväl under nästa regleringsår inlösningsförfarandet i fråga om brödsäd bör bibehållas. I överensstämmelse med vad utskottet inledningsvis i sitt yttrande anfört, torde det böra få anstå med bestämmandet av inlösningspriset till dess skörderesultatet närmare kan överblickas. Departementschefen har uttalat, att frågan, huruvida systemet med stegring i inlösningspriset på brödsäd från viss dag med belopp, som svarar mot kostnaden för lagring och räntor m. m., bör komma till användning under nästa konsumtionsår, torde få avgöras under beaktande av skördeutfallet. Utskottet finner ändamålsenligt att så sker.

Mot vad i propositionen anförts rörande regleringsåtgärderna på fodermarknadens område har utskottet i huvudsak intet att anföra. Utskottet vill emellertid understryka vikten av att vid bestämmandet av leveransskyldigheten av fodermedel den faktiska leveransförmågan beaktas. Vid fastställandet av ifrågavarande skyldighet torde icke alltför stor hänsyn böra tagas till möjligheterna att anskaffa fodercellulosa i stället för foder, som avståtts.

I motionerna I: 117 och II: 152 ha framförts två yrkanden avseende lupinodlingen i landet. Dels har i motionerna hemställts, att livsmedelskommissionen skulle vidtaga kraftiga åtgärder för främjandet av berörda odling, och dels har begärts att ett belopp av 10,000 kronor skall ställas till förfogande för upplysningsverksamhet i frågan. I likhet med motionärerna finner utskottet det vara av betydelse, att lupinodlingen främjas med hänsyn till dess stora värde såsom fodermedel. Utskottet vill därför för sin del förordna, att medel för ändamålet ställas till förfogande. Livsmedelskommissionen har i sitt yttrande över motionerna tillstyrkt att det i motionerna nämnda beloppet anvisas, hälften till Sveriges utsädesförening och hälften till statens jordbruksförsöksanstalt, för igångsättande av mera omfattande försöks- och förädlingsarbeten med sötlupin och bitterlupin. Några särskilda medel torde emellertid icke behöva anvisas direkt för ifrågavarande ändamål, utan torde Kungl. Maj:t kunna av det anslag, som ställes till förfogande för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, disponera erforderligt belopp.

I motionerna I: 116 och II: 150 föreslås, att rabatt måtte införas å kvävehaltiga konstgödselmedel åt det mindre jordbruket. Ehuru utskottet behjärtar syftet med motionerna, anser sig utskottet likväl icke kunna biträda desamma med hänsyn till olägenheterna av att utsträcka rabatteringssystemet till nya områden. Utskottet vill framhålla, att det mindre jordbruket på andra sätt understötts. Erinras må att medel i form av krislån, vilka till vissa delar kunna gäldas med förbättringsarbeten, ställts till förfogande för utlämnande av lån för inköp av bland annat gödselmedel.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att den under innevarande regleringsår igångsatta verksamheten med en *clearingkassa för fodermedel, konstgödsel och andra jordbruksförnödenheter* bör fortsätta efter i huvudsak samma principer som för närvarande. Vad departementschefen i övrigt under denna avdelning i propositionen anfört ger icke anledning till någon erinran från utskottets sida.

I propositionen föreslås att medel även under nästa budgetår ställas till förfogande för *särskilda åtgärder till stöd åt jordbruket i Norrland*. För dessa stödåtgärder, som avse även vissa delar av Dalarna och Värmland, anses liksom under senaste år ett belopp av 900,000 kronor erforderligt. Jämväl utskottet finner nämnda belopp böra ställas till förfogande för ändamålet. Icke heller har utskottet någon erinran att göra mot att av dessa medel anvisas 21,000 kronor såsom bidrag till den av svenska vall- och mosskulturforeningen planlagda verksamheten med studiegårdar i de nordliga delarna av landet. För studiegårdarnas anskaffande torde medel kunna få disponeras ur markinköpsfonden. Utskottet biträder även departementschefens förslag om att medel ställas till förfogande för de i propositionen närmare omnämnda arbetena för ogräsets bekämpande.

Kostnaderna för de föreslagna regleringsåtgärderna ha i propositionen beräknats till sammanlagt 100 miljoner kronor. Av detta belopp belöpa 30 miljoner på prisutjämningsbidragen, 3 miljoner å de särskilda mjölkersättningsarna, 3 miljoner å pristillägget för lantsmör m. m., 42 miljoner å producentbidraget samt 2 miljoner å diverse kostnader. Till prisclearing för fodermedel m. m. har äskats ett belopp av 20 miljoner kronor. Utskottet tillstyrker, att förenämnda belopp anvisas för nu ifrågavarande ändamål. Utskottet har ingen erinran att göra mot att prisregleringsfonden slutligen avvecklas och att av de medel, som anvisas för prisreglerande åtgärder, ett belopp av 500,000 kronor må disponeras för utdelning gratis eller till nedsatta priser till hjälpbehövande av jordbruksprodukter, i främsta rummet mjöl och smör eller av andra inhemska förnödenheter såsom frukt och fisk. För detta ändamål har tidigare medel fått användas från prisregleringsfonden.

I den mån departementschefens anförande och förslag icke i det föregående berörts, har utskottet saknat anledning till erinran däremot.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition

dels antaga vid propositionen följande förslag till

- 1) förordning angående mjölkavgift;
- 2) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 7 juni 1935 (nr 279) angående slaktjursavgift;
- 3) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 11 juni 1937 (nr 369) angående utförselbevis för råg och vete;

dels ock

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering för nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna riktlinjerna, samt

2) för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag* av kronor 80,000,000;

b) till *Prisclearing för fodermedel m. m. ett reservationsanslag* av kronor 20,000,000;

B. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 63 och II: 96, likalydande, samt II: 233 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en rationaliserad nyodlingsverksamhet med utnyttjande av moderna maskinella hjälpmedel, i första hand för komplettering av ofullständiga jordbruk,

C. att följande motioner, nämligen I: 46 och II: 50, I: 116 och II: 150, I: 117 och II: 152, I: 119 och II: 33, I: 166, I: 168, I: 238 och II: 333, I: 239 och II: 334, I: 241, II: 99, II: 153, II: 329, II: 332 samt II: 335, må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 17 juni 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Granath, Gabrielsson, Alfred Andersson, Jacob Hansson, Mannerskantz, von Stockenström* och *Dahlström* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby, Carlström, Mäler, Liedberg, Jacobson* och *Jonsson i Fjäle*.
